

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juli 1914 kl. 6 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen
i fråga om obligatoriskt införande av slöjdundervisning
vid de allmänna läroverken.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 81, som hänvisats till behandling av dess första tillfälliga utskott, har herr Skarstedt hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om obligatoriskt införande av slöjdundervisning vid de allmänna läroverken, så att vid samtliga dessa, liksom i folkskolan, tillfälle må kunna beredas lärjungarna till undervisning i sagda övningsämne.

I avseende på motiveringen för nämnda framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Det torde i våra dagar klarare än någonsin vara insett, att en sund utveckling av själens krafter betingar det kroppsliga arbetets medverkan. Måhända har i intet annat land denna sanning hos undervisningens målsmän väckt en livligare anklag eller blivit på ett mera genomgripande sätt tillämpad än just i Sverige. Den ställning, den svenska gymnastiken intager vid våra läroanstalter, utgör ett kraftigt vittnesbörd härom.

Till syftemålet i viss mån i släkt med gymnastiken och såsom en pedagogisk faktor delvis kompletterande denna står den svenska slöjden. Liksom gymnastiken, leder den sitt ursprung från längesedan flydda tider och redan på 1700-talet förekommer den såsom ett undervisningsämne i skolorna. Den rätta förståelsen av slöjdens betydelse såsom ett element vid den allmänna bildningen hade man dock icke på denna tid. Nyttan av slöjdundervisningen fann man snarare i dess betydelse såsom en direkt förberedelse för det blivande levnadskallet. Först långt in på senare hälften

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 12 saml. 1 avd. 2 häft. (Nr 2.) 1

av 1800-talet började andra uppfattningar göra sig gällande, och det är helt naturligt, att i den Lingska gymnastikens hemland slöjdens rent formella och uppfostrande betydelse och dess värde såsom en faktor till befrämjande och stärkande av det kroppsliga underlaget för det själsliga arbetet omsider skulle bliva till fullo insedda. Måhända har icke heller något annat lands slöjdundervisning i utlandet väckt en så livlig uppmärksamhet och så odelat erkännande som den svenska.

Tydligen måste den rangställning, den svenska slöjdundervisningen intager, förplikta till fortsatt och energiskt arbete på den väg, som visat sig vara så lyckligt vald. Vad som till stödjande av detta arbete lämpligen kan åtgöras, bör givetvis icke underlåtas.

Slöjdens obligatoriska införande såsom ett övningsämne vid skolorna vore uppenbarligen en sådan åtgärd. Därhän synes också förevarande motion så till vida syfta, som den avser en underdånig framställning om obligatoriskt införande av undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken. Motionären utgår emellertid från den felaktiga förutsättningen, att slöjdundervisningen vid folkskolorna redan vore obligatoriskt införd. Förhållandena äro emellertid i berörda avseende enahanda vid folkskolor och allmänna läroverk. § 12 i »Stadga angående folkundervisningen i riket» föreskriver nämligen, att »undervisning i slöjd för de gossar och flickor, som anmälas att deltaga i denna undervisning, må kunna vid skolan anordnas i den utsträckning, omständigheterna medgiva», och § 5 av gällande läroverksstadga, att »där förhållandena det medgiva meddelas jämväl åt lärjungar, som sådant åstunda, undervisning i slöjd».

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang påpeka, att, om än förekomsten av slöjdundervisning vid en folkskola eller allmänt läroverk sålunda är beroende av i lika mån bjudande föreskrifter, slöjden såsom undervisningsämne förekommer allmännare vid de förra läroanstalterna än vid de senare. Det synes dock, som intoge folkskolorna detta mera framstående rum endast tack vare ålderns företrädesrätt. Vid läroverken torde någon slöjdundervisning, annat än i enstaka undantagsfall, näppeligen hava meddelats förrän på 1890-talet, för undervisningen i slöjd vid folkskolorna åter hade redan 1877 års riksdag sört genom beviljande av särskilda medel för ändamålet. Anslaget var beräknat för 200 skolor. Sedan sålunda början var gjord till ett kraftigare understödjande av folkskolornas slöjdundervisning, gick utvecklingen, tack vare allt rikare pekuniärt understöd, raskt framåt. Nedanstående tabell, i vilken redogörelse lämnas rörande antalet skoldistrikt, som erhållit statsbidrag till undervisning i slöjd under

åren 1881—1911, ävensom rörande antalet slöjdaydelningar, allt i årliga medeltal för femårsperioderna från och med 1881 samt för år från och med 1906, torde vara ägnad att belysa denna utveckling.

Skoldistrikt, som erhållit statsbidrag i slöjd.

År	För gossar		För flickor	
	Antal skol-distrikt	Antal slöjd-avdeln:r	Antal skol-distrikt	Antal slöjd-avdeln:r
1881—1885	318	489	—	—
1886—1890	659	1137	—	—
1891—1895	930	1853	—	—
1896—1900	1159	3134	875	2439
1901—1905	1354	4014	1516	4707
1906—1910	1512	4909	1797	6616
1906	1471	4634	1794	5770
1907	1493	4692	1748	6309
1908	1507	4872	1775	6687
1909	1536	5089	1817	7039
1910	1554	5257	1852	7274
1911	1571	5400	1858	7586

Då antalet skoldistrikt år 1881 uppgick till 2351 och år 1911 till 2418, finner man sålunda, att, under det att 1881—85 blott 13,53 % av samtliga distrikt anordnat slöjdundervisning, så att den ansågs böra ifrågakomma till statsunderstöd, denna siffra år 1911 vuxit till 64,97 % och att kvinnlig slöjd sistnämnda år åtnjöt bidrag av statsmedel i icke mindre än 76,84 % av hela antalet distrikt.

Slöjdundervisningen vid våra folkskolor har alltså, utan att därför ha att tacka några lagstadganden av den art motionären nu ifrågasätter för de allmänna läroverkens vidkommande, tillryggalagt en utveckling, vars nuvarande resultat förvisso äro sådana, att de kunna giva den med förhållandena obekante föreställningen, att undervisningen i slöjd vid folkskolorna redan vore obligatoriskt införd.

Sedan för ett tiotal år sedan även de allmänna läroverken erhållit särskilt anslag för slöjdundervisningens bedrivande, torde man ha anledning förvänta, att utvecklingen jämväl beträffande dessa läroanstalter kommer att medföra, att undervisningen i slöjd där bliver mera allmän. Nedanstående tabell, som framställer slöjdundervisningens vid de allmänna läroverken utbredning under de senare åren, torde, jämförd med den ovan meddelade tablån över slöjdundervisningens utveckling vid folkskolorna, bestyrka detta förmodande.

Antal läroverk, vid vilka undervisning i slöjd meddelats.

År	Högre allm. läroverk	Realskolor	Samskolor	Summa	Antal slöjd- avdelningar *
1906—1907	7	9**	5	21***	59
1907—1908	8	11	9	28	81
1908—1909	9	12	9	30	97
1909—1910	11	11	11	33	107
1910—1911	12	11	11	34	117
1911—1912	13	11	13	37	124
1912—1913	14	13	14	41	137
1913—1914	17	13	16	46	152

På åtta år ha således de läroverk, vid vilka slöjdundervisning förekommer, ökats från 21 till 46 eller från 27,27 % till 59,74 % av hela antalet allmänna läroverk (77).

Såsom motionären framhållit, är anledningen till att slöjd vid en del läroverk saknas förnämligast den, att för ändamålet lämpliga lokaler icke finnas. Efter hand som nya läroverksbyggnader uppföras, torde emellertid denna brist bliva avhjälpt, då nämligen läroverkens överstyrelse för sin del endast godkänner byggnadsförslag, som jämväl tillgodose behovet av lokaler för slöjdundervisningens bedrivande.

På många orter torde emellertid lokalfrågan av kostnadsskäl tills vidare vara snart sagt olöslig. Att staten här skulle träda hjälpande emellan torde innebära ett sådant avsteg från den för närvarande gängse och väl motiverade praxis, enligt vilken staten icke bidrager till läroverksbyggnaders uppförande, att en sådan åtgärd näppeligen torde kunna ifrågasättas. Läroverkens egna kassor räcka icke heller till. I städer, som ej åtagit sig byggnadsskyldighet, torde sålunda lokaler för ändamålet svårligen kunna anskaffas.

Vad som därutinnan kan göras för behovets fyllande lärare emellertid icke eftersättas. Enligt vad utskottet har sig bekant, är frågan föremål för läroverksöverstyrelsens livliga uppmärksamhet, liksom styrelsen ej heller underlåter att vid förekommande inspektioner verka för att åtgärder till slöjdundervisningens fromma vid i förevarande avseende vanlottade läroanstalter bliva vidtagna.

Av vad utskottet sålunda anfört torde framgå, att utskottet för sin

* I varje slöjdivdelning minst 15, i genomsnitt 20 elever.

** Vårterminen 1907: 10.

*** Vårterminen 1907: 22.

del livligt behjärtar motionens syfte. Då emellertid, såsom ovan visats, den tid icke torde vara alltför avlägsen, då slöjdundervisningen vunnit den utbredning vid de allmänna läroverken, som av utskottet icke mindre än av motionären anses önskvärd, och då vidare ett ingrepp i denna utveckling i syfte att redan nu göra undervisningen i slöjd obligatorisk för läroverken av skäl, som nyss anförts, otvivelaktigt skulle möta svårigheter, som näppeligen låta sig övervinnas, får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte bifalla ifrågasvarande motion.

Stockholm den 2 juli 1914.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

I detta ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Hammar-skjöld, Hallberg, Sandler, Pettersson, Valenius, Olsson, Carlsson och Östling.
